

2 | 2019

český
časopis
historický

The Czech Historical Review

Ročník 117 / Založen 1895

OBSAH | CONTENTS

Studie | *Studies*

MUSÍLEK Martin

Hus a pražští konšelé v předvečer revoluce.

Staroměstské soudní knihy pro dluhy a možnosti jejich
výpovědi pro dějiny města

275

*(Hus and the Prague councillors on the eve of the revolution.
Old Town Judicial Books for Debts and the possibilities
of their testimony for the history of the town)*

BOLOM-KOTARI Sixtus

Toleranční kazatelé z Uher v procesu formování
české společnosti (1781–1870)

318

*(Tolerance preachers from Hungary in the process
of the formation of Czech society /1781–1870/)*

ZAPLETAL Jan – ZAPLETALOVÁ Markéta

Nové politické elity maloměst na přelomu 19. a 20. století

347

(New Political Elites in Small Towns at the Turn of the 20th Century)

ČTVRTNÍK Mikuláš

Dialog archivistiky a historické vědy.

Prameny a role archivů

381

*(The dialogue of archival and historical sciences:
Sources and the role of archives)*

Obzory literatury | *Review articles and reviews*

Recenze

Božena KOPIČKOVÁ

Česká královna Žofie. Ve znamení kalicha a kříže

(Kateřina Pražáková)

423

- Petr ELBEL
*Pravé, věrné a křesťanské příměří... Dohody o příměří mezi husity
a stranou markraběte Albrechta na jižní Moravě*
(Jiří Jurok) 426
- Petr CHELČICKÝ
Spisy z Kapitulního sborníku
(František Šmahel) 431
- Lotte HELLINGA
Incunabula in Transit. People and Trade
(Jaroslava Kašparová) 432
- Jiří KUBEŠ a kol.
*V zastoupení císaře. Česká a moravská aristokracie
v habsburské diplomacii 1640–1740*
(Rostislav Smíšek) 438
- Isabel RÖSKAU-RYDEL
*Zwischen Akkulturation und Assimilation.
Karrieren und Lebenswelten deutsch-österreichischer
Beamtenfamilien in Galizien (1772–1918)*
(Miloš Řezník) 445
- Hanns Christian LÖHR
*Kunst als Waffe. Der Einsatzstab Reichsleiter Rosenberg.
Ideologie und Kunstraub im »Dritten Reich«*
(Renata Košťálová) 449
- Volker ZIMMERMANN – Michal PULLMANN (Hg.)
*Ordnung und Sicherheit, Devianz und Kriminalität
im Staatssozialismus. Tschechoslowakei und DDR 1948/49–1989*
(Jaroslav Šebek) 454
- Josef PETRÁŇ – Lydia PETRÁŇOVÁ
Čestní doktoři Univerzity Karlovy 1848–2015
(Jaroslav Pánek) 457
- Zprávy o literatuře* 463

PEŠEK Jiří Hlas k interpretaci pestrých evropských dějin	482
PÁNEK Jaroslav Karl Vocelka – čestný člen Sdružení historiků ČR <i>(The Austrian historian Karl Vocelka – a new honorary member of the Association of Historians of the Czech Republic)</i>	488
<i>Nekrolog</i>	
Vratislav Čapek (19. listopadu 1923 – 1. dubna 2019) (Zdeněk Beneš)	492
<i>Knihy a časopisy došlé redakci</i>	499
<i>Výtahy z českých časopisů a sborníků</i>	499

je autor podrobil kritice či komentoval. Naopak pobytu v Praze (prosinec 1802 – červen 1804) je věnována bohužel poměrně nerozsáhlá šestá kapitola (s. 221–224). Text doplňují poznámky za kapitolou s odkazy na prameny a s místy rozsáhlými komentáři. Seznam vydaných pramenů a literatury není seřazen abecedně a chybí v něm citace archivů.

Úroveň knihy velmi poškozují nekvalitní a chybný překlad z italského originálu, který vypracovala Lady Frédy. Je očividné, že překladatelka nemá zkušenosti s překlady vědeckých studií a že se neorientuje v terminologii světa dynastií, elity a politiky 18. století. Text nadto očividně neprošel recenzním řízením kompetentního historika, který by mohl opravit překladatelské chyby. Jako příklad uvedme, že neexistovaly tituly jako „císařská infantka“ nebo „princ volič“. Pro akt schválení sňatku mezi příbuznými se běžně používá termín dispens a nikoliv „výjimka“. Překladatelka si také plete „ministry“ s vyslanci, u jmen panovníků a šlechticů občas použila chybnou předložku („de Heister“, „Carlo di Zweibrucken“, „kníže di Boisgelin“). Nápadná je také nedůslednost při překladu jmen, neboť někdy je správně překládá do českého jazyka, jindy ponechává italskou verzi, např. parmský vévoda Filip je „don Filippo“.

Znepokojivé je, že Frédy neověřovala ani ustálené překlady historických událostí, jako je válka o rakouské dědictví, kterou přeložila jako „válka rakouské poslušnosti“. Podobně zkomolila názvy území či paláců („Zweibrucken“, „Laxembourg“, „náměstí Katedrály“) nebo názvy titulů („státní poradce“). Jindy psala o „indexu lidové popularity“, nebo nazvala vévodský pár „vévody“. Jak by mohl poslední modenský vévoda, jehož dcera si vzala bratra Marie Amálie, pocházet z rodu „Habsburků-d'Este“? Zatím-

co historické dokumenty Frédy přeložila, literární díla ponechala v originále (s. 181, 196–200). Text je zatížen i stylistickými a gramatickými pochybeními („žádají vel-vyslanci... jménem infanta Ferdinanda Parmského vévody ruku...“; „Byl natolik prozíravý, že okamžitě pochopil závislost obou infantů na slabých příjmech a výnosech, snažil se je brzdit a spravovat, ne-li je porazit.“).

Knihy vyšla ve velmi kvalitním provedení, v pevné vazbě a s rozsáhlou fotografickou přílohou, věnovanou portrétům Marie Amálie a obrazů míst, kde žila. Luxusní vydání je bohužel poškozeno absencí kvalitního úvodu a závěru i zcela neprofesionálním překladem.

František Stellner

19. a 20. století

Jan ŽUPANIČ – Michal FIALA
Nobilitas Iudaeorum. Židovská šlechta střední Evropy v komparativní perspektivě

Praha, Agentura Pankrác 2018, 783 s.,
ISBN 978-80-86781-35-8.

Rozsáhlá práce o udílení šlechtických titulů osobám židovské víry nebo – posléze – též pouhého původu ze židovského prostředí se dělí na výkladovou část, jejímž autorem je Jan Županič (s. 6–244) a rozsáhlou ediční přílohu, kterou přesně připravil a stovkami nákrešů příslušných erbů, resp. příslušnými rejstříky, doplnil Michal Fiala (s. 245–774). Jan Županič se problematice nobilitovaných elit (s vynikajícími znalostmi genealogicko-heraldické povahy) věno-

val již v řadě důkladných pramenných prací, přičemž důraz vždy kladl na sociálně-historickou a politicko-historickou stránku problematiky. V anotované knize k tomu přistupuje problematika židovské emancipace, utváření moderních židovských elit a samozřejmě charakteristika a analýza překážek, které – doslova draze placené – sebereprezentaci židovských, zejména finančních a obchodních, posléze i dalších profesionálních elit kladla společnost „dlouhého“ 19. století. Autor přitom záslužně (a pro své velké téma nutně) překračuje horizont českých zemí a jako základ rozsáhlých rešerší i výkladu bere celé „dědičné země a Rakouské císařství“. Jen tak je totiž možno skutečně pochopit a vysvětlit fenomén židovských nobilitací a dát ho do relevantní souvislosti s postavením židovských „finančních baronů“ (ale kupříkladu také pokřtěných židovských filantropů, nobilitovaných papežem).

Práce má ale ještě jedna základně důležitý aspekt, a tím je komparace: Županič na jedné straně ukazuje vůči židovskému obyvatelstvu (při všem obvyklém antisemitismu) blahovolné Rakousko, jehož císař tradičně reagoval na nobilitační návrhy kladně a poskytl šlechtictví stovkám židovských zájemců. Do protikladu k němu staví diametrálně odlišnou situaci v německých částech dožívající svaté říše římské a zejména pak od roku 1871 v hohenzollernském císařství. Zde prošlo jen několik výjimečných návrhů na nobilitaci významných a bohatých židovských osobností, a to především (do roku 1870) v malých německých státech. Zásadní roli přitom nehrál jen a výlučně silný pruský, případně saský luteránský antisemitismus. Podobné poměry panovaly i v katolickém Bavorsku.

Takováto geograficky široká a strukturovaná komparace, nadto příslušně reflektovaná

v Županičově výkladu, nabízí přímo vzorový příklad postihnutí (*sub specie* špičkové „elitnosti“ zkoumaných osob samozřejmě relativně úzkého, ale zato v dobové optice mimořádně exponovaného) závažného a obecného problému na ohromném střeoevropském horizontu (od Baltu k Adrii, od francouzských hranic bezmála k Petrohradu). Sledovaná problematika povyšování židovských prominentů do šlechtického stavu je přitom kompetentně vložena do širšího dějinného kontextu. Za knihou stojí ohromný archivní výzkum (Praha, Vídeň, Berlin, Mnichov, Vatikán atd.) a neméně velký kritický a interpretační výkon. Jedinou „koncepční vadou“ knihy je její publikování v českém jazyce. Bylo by dobře, kdyby tuto „malíčkovost“ co nejdříve odstranilo nejspíše anglické nebo německé vydání této zajímavé a elegantní knihy.

Jiří Pešek

Barbora OSVALDOVÁ –
Jana ČEŇKOVÁ
Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami

Praha, Academia 2017, 204 s.,
ISBN 978-80-200-2754-2.

Impulsem k sepsání práce o československých novinářích, novinách a časopisech v období 1918–1938 se Barboře Osvaldové a Janě Čeňkové patrně staly opakované odkazy na kvalitu meziválečné československé publicistiky v současné žurnalistice. Autorky pojaly knihu jako základní informaci o novinářských žánrech a jejich hlavních autorech, jíž předchází obecnější pohled na celou meziválečnou žurnalistiku. V první části knihy konstatuje Osvaldová několik

Redakce

Vedoucí redaktoři | Editors-in-chief:

Jaroslav PÁNEK – Jiří PEŠEK

Výkonná redaktorka | Managing Editor: Marie Buňatová

Technický redaktor | Administrative Editor: Jaroslav Novotný

Vědecká rada | Scientific Board:

Zdeněk Beneš, Václav Bůžek, Milan Hlavačka, Martin Holý, Tomáš Knoz, Martin Kovář, Robert Kvaček, Jiří Lach, Václav Ledvinka, Jiří Malíř, Jan Němeček, Svatava Raková, Eva Semotanová, Petr Sommer, Miroslav Šedivý, Petr Vorel, Josef Žemlička

s redakčním krubem | with Editorial Board:

Ivan Hlaváček, Zdeněk Hojda, Miroslav Hroch, Jan Křen, Magdaléna Pokorná, Ivan Šedivý

Mezinárodní vědecká rada | International Scientific Board:

Hugh L. Agnew (Washington), Joachim Bahlcke (Stuttgart), Detlef Brandes (Düsseldorf), Robert J. W. Evans (Oxford), Henryk Gmiterek (Lublin), Wojciech Iwańczak (Warszawa), Dušan Kováč (Bratislava), Piotr M. Majewski (Varšava), Antoine Marès (Paris), Ralph Melville (Mainz), Nicolette Mout (Leiden), Taku Shinohara (Tokio), Thomas Winkelbauer (Wien)

Návrh obálky a typografie | Design:

Jáchym Šerých

**Vydává Historický ústav AV ČR, v. v. i. | Published by the Institute of History
of the Czech Academy of Sciences**

Adresa | Address:

Prosecká 76, CZ-190 00 Praha 9 – Nový Prosek. Tel.: +420 225 443 241

E-mail: cch@hiu.cas.cz

Tiskne Powerprint s. r. o., Kamýcká 751/60, Praha - Suchdol.

Přijímání objednávek | Distribution:

Distribuci předplatitelům provádí v zastoupení vydavatele Česká pošta, s. p., telefonicky na bezplatné lince 800 300 302, elektronicky na: postabo.prstc@cpost.cz, písemně na adrese: Česká pošta, s. p., oddělení periodického tisku, Olšanská 38/9, 225 99 Praha 3. Smluvní vztah mezi vydavatelem a předplatitelem se řídí všeobecnými obchodními podmínkami pro předplatitele.

Distribuce pro Slovensko:

Magnet Press, Slovakia s. r. o., Šustekova 8, P. O. Box 17,

SK-851 04 Bratislava, tel.: 01/67201931-33, fax: 02/67201930, e-mail: predplatne@press.sk

Distribution rights in all remaining areas (with the exception of the Czech Republic and Slovakia):

Kubon and Sagner, Postfach 340108,

D-80328 München, Germany, fax: 089/54218218.

Jednotlivá čísla lze zakoupit též v Knihkupectví Academia (Václavské náměstí 34, Na Florenci 3, Národní 7, vše 110 00 Praha 1; nám. Svobody 13, 602 00 Brno) nebo přímo v Historickém ústavu AV ČR, v. v. i. (Prosecká 76, 190 00 Praha 9; j.kozohorska@hiu.cas.cz) či prostřednictvím distributora www.kosmas.cz.

ČČH vychází čtvrtletně | ČČH is published quarterly.

Toto číslo vyšlo v červnu 2019 | This issue was published in June 2019.

Cena jednotlivého výtisku 130 Kč.

ERIH – European Reference Index for the humanities (Category A – International 1)

SCOPUS

<http://www.hiu.cas.cz/cs/nakladatelstvi/periodika/cesky-casopis-historicky>

<http://hsozkult.geschichte.huberlin.de/zeitschriften>

<http://cejsh.icm.edu.pl>

<http://www.recensio.net/rezensionen/zeitschriften/cesky-casopis-historicky>

<http://www.proquest.com>

ISSN 0862-6111